

**အရှင်အနုရုဒ္ဓါ (အေဒီ ၁၂-ရာစု မတိုင်မီ)
အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းပြု**

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ

အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ-ဟူသော အရှင်မြတ် ရေးသားသည့် ကျမ်းစာကြောင့် ထေရဝါဒနိုင်ငံရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာလောက၌ အလွန်ထင်ရှားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌မူ ထိုကျမ်းကို အဘိဓမ္မာ အခြေခံကျမ်းစာအဖြစ် ငယ်စဉ်ကပင် သင်ယူကြရသည်။ ရာစုနှစ်ပေါင်း များစွာကပင် မြန်မာ ဆရာတော်ကြီးများသည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ (သင်္ဂြိုဟ်) ကျမ်းကို ဗဟိုပြု၍ နိဿယ၊ အရကောကံ၊ ဂဏှိ-စသည့် အဘိဓမ္မာ ဆိုင်ရာ ကျမ်းမျိုးစုံကို ပါဠိမြန်မာ နှစ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားခဲ့ကြသည်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းဟူသော လှေငယ်ဖြင့် အဘိဓမ္မာ ခုနစ်ကျမ်းဟူသော သမုဒ္ဓိပြင်ကျယ်ကို ကျွမ်းကျင် ပိုင်နိုင်စွာ ကူးခတ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ကျမ်းစာပင် သေးငယ်သော်လည်း အဘိဓမ္မာ လေ့လာသူ တစ်ယောက်အဖို့ အဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ရတနာနှင့် ပမာတူသည်။ ယခုအခါ ယင်းကျမ်းကို ဘာသာစကား အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ပြန်ဆိုထားပြီးဖြစ်သည်။

ဤအရှင်သည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း အပြင် နာမရူပပရိစ္ဆေဒ နှင့် ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်း တို့ကိုပါ ရေးခဲ့သည်။ အနုရုဒ္ဓသာတက အမည်ရှိ (သက္ကတ)ကျမ်းကိုလည်း ဤအရှင်မြတ်ပင် ရေးသားခဲ့သည်ဟု သီဟိုဠ် ပါဠိစာပေသမိုင်း ပညာရှင်တို့ ကျယ်ပြန့်စွာ လက်ခံ ယုံကြည်ကြသည်။

ကျမ်းစာအကြောင်း

အရှင်မြတ်၏ အပြောင်မြောက်ဆုံး ကျမ်းမှာ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း ဖြစ်သည်။ အရှင်မြတ်သည် ယင်းကျမ်းကို မူလသောမဝိဟာရ၌ သီတင်းသုံးစဉ် နမ္မအမည်ရှိ လူဥပသကာ (သီဟိုဠ် ဆရာတို့အလို အရှင်နမ္မထေရ်^၁)

တောင်းပန်၍ ရေးသည်။ ယင်းကျမ်း၌ စိတ်စေတသိက်တို့ကို ကိုယ်ကျင့်တရား ရှုထောင့်မှ အမျိုးအစား ခွဲခြား ပြသည်။ ဒွါရခြောက်ခုမှ တစ်ဆင့် ဝီထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ပေါ်ပုံ တင်ပြချက်မှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်းသည်။ ဤမျှ ရှင်းလင်းတိကျသည့် စိတ်ဖြစ်စဉ် ရှင်းပြချက်ကို မည်သည့် စိတ်ပညာစာအုပ်တွင်မှ မတွေ့ရဟု အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသူ သီဟိုဠ် ဆရာတော် အရှင်နာရဒက ဆိုခဲ့သည်။

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ၌ ထင်ရှားသည့် ဋီကာ(အဖွင့်ကျမ်း) လေးစောင်ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည် -

- ၁။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပေါရာဏဋီကာ
ဥဒုမ္မရဂိုရိ အရှင်မဟာကဿပထေရ် စီရင်သည်။
- ၂။ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီဋီကာ
အရှင်သုမင်္ဂလသာမိထေရ် စီရင်သည်။
- ၃။ သင်္ခေပဝဏ္ဏနာဋီကာ
ပုဂံ အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ ထေရ် စီရင်သည်။
- ၄။ ပရမတ္ထဒီပနီဋီကာ (သင်္ဂြိုဟ်မဟာဋီကာ)
လယ်တီဆရာတော် အရှင်ဉာဏဝေ စီရင်သည်။

ထို့ပြင် အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်သုမင်္ဂလသာမိ ၏ ဆရာ အရှင်သာရိပုတ္တရာလည်း သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် နိဿယတစ်စောင် ရေးခဲ့သည်။ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်းသည် မြန်မာနိုင်ငံမှာပင် သီရိလင်္ကာ နိုင်ငံမှာပါ ထင်ရှားပြီး သင်ကြား ပို့ချမှု များပြားသည်။ တဖြည်းဖြည်း ယင်းကျမ်းထက် ရှေးကျပြီး ပမာဏ ကြီး မားသည့် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ၏ အဘိဓမ္မာဝတာရကျမ်းကို ကျော်လွန်သွားခဲ့သည်ဟု ယူဆဖွယ် ရှိသည်။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒကျမ်း-သည် အဘိဓမ္မာ လေ့လာသူများ၏ မိတ်ဆက်ကျမ်းဖြစ်၏။ ယင်းကျမ်း၌ ပရိစ္ဆေဒ (ကဏ္ဍ) ၁၃-ခုဖြင့် ဖွဲ့စည်းပြီး ဂါထာပေါင်း ၁၅၅၇-ပါဝင်သည်။

ပဏာမ၌ 'မဟာဝိဟာရဝါသီနံ၊ ဝဏ္ဏနာနယနိသိတံ = မဟာဝိဟာရ ဝါသီ မထေရ်တို့၏ ဖွင့်ဆိုပုံကို မှီငြမ်းပြု၍ ရေးသားမည်'ဟု ပဋိညာဉ်ပြု သည်။ နိဂုံး၌လည်း မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်နှင့် ပညာသင်ကြားရာ ဌာနများ၊ မဟာစေတီ၊ အနုရာဓမြို့ရှိ မဟာဗောဓိပင်တို့ကို ဖော်ပြထား သည်။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒကျမ်း၌ တောင်းပန်သူကို ဖော်ပြ မထားသဖြင့် ထို ကျမ်းကို မိမိ စေတနာအလျောက် ရေးခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒကျမ်း၌ ဇီကာနှစ်စောင်ရှိသည်။ ရှေးအကျဆုံး ဇီကာ ကို ၁၃-ရာစု အစောပိုင်းတွင် အရှင်ဝါစိဿရ ရေးသည်။ ဒုတိယ မြောက် ဇီကာကို ဇီကာကျော် ကျမ်းကို ရေးသူ အရှင်သုမင်္ဂလထေရ် ရေးသည်။

ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်း-ကို တမ္ပတိုင်း၊ တဇ္ဇမြို့တွင် သီတင်းသုံးစဉ် ထို့ မြို့၌ ထင်ရှားသည့် သံဃနာယက ထေရ်တောင်းပန်၍ မဟာဝိဟာရ ဝါသီ မထေရ်တို့၏ ပို့ချစဉ်ကို မှီ၍ ရေးသားသည်။ အခန်းပေါင်း ၂၉- ခန်းဖြင့် စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်ဟူသော ပရမတ္ထတရား လေးပါးကို ဖွင့်ဆိုသည်။ ဂါထာပေါင်း ၁၁၄၄-ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ဤကျမ်းမှာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒကဲ့သို့ စာသင်သားတို့ တွင်ကျယ်စွာ အသုံး မပြုကြဟု ဆိုသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းနှစ်ကျမ်းလုံးမှာ အလယ်ခေတ် (အေဒီ ၁၁၀၀- ၁၄၀၀ ခန့်) ပါဠိ ဂါထာပန္န ရေးဖွဲ့မှုတွင် မှတ်တမ်းတင် လောက်သော စံနမူများ ဖြစ်သည်ဟု ဆို ကြသည်။

ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ၌ အနုရာဓပေရမြို့၊ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်နေ မဟာဗောဓိမထေရ် စီရင်သည့် မုခမတ္တကာ အမည်ရှိ ဇီကာတစ်စောင် ရှိ သည်။ ယင်းဇီကာသည် အေဒီ-၁၂ သို့မဟုတ် ၁၃ ရာစုဖြစ်ဖွယ် ရှိသည်။

ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ ကျမ်းကို ဤအရှင် ရေးသည်ဟူသော အချက်ကို ခေတ်သစ် သုတေသီတို့ လက်မခံလိုဘဲ ရှိကြသည်။ အေပီဗုဒ္ဓဒတ္တ မ ထေရ်ကမူ နာမည်တူ အခြားမထေရ်တစ်ပါး ရေးသည်ဟု ယူဆသည်။ ခေတ်သစ် ပါဠိစာပေ သုတေသီအချို့သည် ရှေးဟောင်း ဇီကာကျမ်းများ၌

ဖော်ပြသည်ကို သတိမပြုမိ သို့မဟုတ် အရေး မယူလိုဘဲ ရှိပုံရသည်။ အ မှန်စင်စစ် ဆရာစဉ်ဆက် အစဉ်အလာ သင်ယူ မှတ်သားလာသည့် ဇီ ကာကျမ်းများ အဆိုလည်း အလွန် ခိုင်မာသည့် သာဓကများပင် ဖြစ် သည်။ အဘိဓမ္မသင်္ဂဟ ကျမ်းနောက် ရာစုနှစ်များမကြာမီ အေဒီ ၁၃-ရာ စုတွင် ရေးသည့် အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝိနီ (ဇီကာကျော်) ကျမ်း၌ အောက်ပါ ဖော်ပြချက်များ ပါရှိသည်-

'ဧဝ္ဗ ကတွာ အာစရိယေန ဣမသ္မိယေဝ အဓိကာရေ ပရ- မတ္ထဝိနိစ္ဆယေ (၈၉-ဂါထာ)ဝုတ္တံ - မရဏသန္ဓသတ္တဿ ။ပ။ ပဋိသန္ဓိ ဘဝန္တရေ'တိ (စာ-၁၃၂)။ တထာ ဟိ အာစရိယေ- နေဝေတ္ထ ကာရဏံ ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယေ (၂၇၃-ဂါထာ) ဝုတ္တံ 'ဉာဏာပါကာ န ဝတ္တန္တိ၊ ဇေတ္တာ မူလသန္ဓိယာ'တိ(စာ-၁၅၇)။

အထက်ပါ အဆိုအရ ဇီကာကျော် ကျမ်းပြုဆရာသည် ပရမတ္ထ- ဝိနိစ္ဆယ ကျမ်းကို အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်းပြု အရှင်အနုရုဒ္ဓါပင် ရေးသည် ဟု ယူဆကြောင်း ထင်ရှားသည်။ သသာနဝံသနှင့် ဂန္ဓဝံသ တို့၌လည်း ယင်းသို့ပင် ဆိုသဖြင့် ဇီကာကျော်ဆရာ ယူဆသည့် အတိုင်းသာ မှတ် ယူသင့်သည်။

အနုရုဒ္ဓသာတက ကျမ်းမှာ ၁၀၁-ဂါထာဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဝန္ဓနာ (ဘုရားရှိခိုး)ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်းသည် သီဟိုဠ်၌ရှိသော အနည်း ငယ်မျှသော သက္ကတကျမ်းစာများ စာရင်းတွင် ပါဝင်သည်။ ယင်းကျမ်းကို တည်းဖြတ်သူ ဗတုဝန္တဒါဝေ (Batuwantudave) အမည်ရှိ ပညာရှင်က ၁၄-ရာစုတွင် ရေးသော သဒ္ဓမ္မသင်္ဂဟကျမ်းကို ကိုးကားပြီး အဘိဓမ္မတ္ထ- သင်္ဂဟ ကျမ်းရေးသူ အရှင်အနုရုဒ္ဓါပင် ရေးကြောင်း ဖော်ပြသည်။ ဒီ အောလ်ဝစ်စ် (D' Alwis)၏ ကျမ်းစာအုပ် စာရင်း၌လည်း ထိုအတူပင် ဖော်ပြသည်။ သီဟိုဠ် အစဉ်အလာအရလည်း ထိုနည်း အတိုင်းပင် လက် ခံ ယုံကြည်ကြကြောင်း သိရသည်။

သို့ရာတွင် လန်ဒန် ပါဠိတော်အသင်း (P.T.S., London)က တည်းဖြတ်သည့် သဒ္ဒမ္မသင်္ဂဟကျမ်း၌ အနုရုဒ္ဓသာတကကို အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရေးသည်ဟူသော မှတ်ချက်မျိုး မတွေ့ရဟု ဆိုသည်။ သီဟိုဠ် ပါဠိစာပေသမိုင်း ကျမ်းပြု မာလာလာဆေကေရကား ဖော်ပြပါ ပညာရှင် ဆရာကြီး နှစ်ယောက်၏ ဖော်ပြချက်ကို အတည်ယူကာ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်းပြု အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည်ပင် အနုရုဒ္ဓသာတက ကျမ်းကို ရေးသည်ဟု လက်ခံခဲ့သည်။ ယင်း ကျမ်းနိဂုံး၌ -

'ဣဒံ ဗျာဓေတ္တာတ္ထရမူလနာထ-
ရတနာကံကုရောပသထဝိရာနရုဒ္ဓေါ' ဟုဖော်ပြသည်။

အဓိပ္ပါယ်မှာ 'ဤ (အနုရုဒ္ဓသာတက) ကျမ်းကို ဥတ္တရမူလ ဝိုက်၏ လည်ဆွဲရတနာ နှင့်တူသော ဒုတိယနာယက အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရေးသည်'ဟု ဆိုလိုသည်။ ယင်းဝိုက်သည် မဟာဝံသ (အခန်း ၅၇၊ ၂၀-ဂါထာ)၌ ဖော်ပြသည့် ဥတ္တရောလကျောင်းတိုက် အဖြစ် ပညာရှင်တို့ ယူဆကြသည်။ ယင်းကျောင်းတိုက်ကို အေဒီ ၆၉၁-တွင် အနုရာဇမြို့၌ နန်းတက်သော မာနဝမ္မမင်း ဆောက်လုပ်ပြီး အဘယဂိရိသံဃာအား လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က ပထမနာယကမှာ အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန မထေရ်ဖြစ်ပြီး အရှင်အနုရုဒ္ဓါမှာ အထက်ပါ ဂါထာအရ ဒုတိယ နာယက ဖြစ်သည်။

ဤအလိုအရသော် အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် အဘယဂိရိဝိုက်ဝင် ဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ် ပါဠိပညာရှင် ဂျီပီ မာလာလာဆေကေရသည် အရှင်အနုရုဒ္ဓါမထေရ် အဘယဂိရိဝိုက်သား ဖြစ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မည်သို့မျှ မှတ်ချက် မပေးသော်လည်း နာမရှုပပရိစ္ဆေဒကျမ်း၏ ပဏာမနှင့် နိဂုံးတို့၌ မဟာဝိဟာရဝါသီ မထေရ်တို့၏ အဖွင့်နှင့်အညီ ရေးသားမည်ဟု ပဋိညာဉ်ပြုခြင်း၊ မဟာစေတီ၊ မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်၊ မဟာဗောဓိပင်တို့ကို ချီးမွမ်းထောမနာ ပြုရေးသားပြီး မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်နှင့် ပတ်သက်

ပုံ ဖော်ပြခြင်းတို့မှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်းသည်ဟုသာ ဆိုခဲ့သည်။

မွေးရပ်ဇာတိ

အရှင်မြတ်ကို ဂန္ဓဝံသကျမ်း (စာ-၆၇)၌ သီဟိုဠ်ကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်များ စာရင်း၌ ထည့်သွင်းသည်။ သီဟိုဠ်အစဉ် အလာအရမူ အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် သီဟိုဠ်ဇာတိ ဖြစ်ပြီး အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၊ ကန္နိပုရမြို့၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်ခဲ့သည်ဟု ယေဘုယျအားဖြင့် ယုံကြည်ထားကြသည်။ သို့ရာတွင် ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်း နိဂုံး၌ အောက်ပါ ဂါထာ ပါရှိသည်-

'သေဠေ ကန္နိဝရေ ရဠေ၊ ကာဝေရိ နဂရေ ဝရေ။
ကုလေ သဉ္ဇာတဘူတေန၊ ဗဟုသုတေန ဉာဏိနာ။
'ကန္နိဝရ တိုင်းမြတ်၏ ကာဝိရမြို့ရှိ မြင့်မြတ်သောအမျိုး၌ ဖွားမြင်လျက် ကြားမြင်သုတနှင့် ပြည့်စုံပြီး ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်သူ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ သည် (ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယကျမ်းကို ရေးသည်)။

ဖော်ပြပါ ဂါထာအရ အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၊ စောဠတိုင်း၊ ကန္နိဝရနယ်၊ ကာဝေရိမြို့၌ ဖွားမြင်သည်။ စောဠတိုင်းကို အသောက ကျောက်စာများ၌ စောဠတိုင်းဟု ဖော်ပြသည်။ ယခုအခါ ထင်ရှားသည့် ကာနူးလ် (Karnul)မြို့သည် စောဠတိုင်း၏ နန်းမြို့တော် ဖြစ်ဖူးသည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ် အဋ္ဌကထာနိဂုံး၌ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓယောသ ဖော်ပြခဲ့သည့် ကန္နိပုရနှင့် ကန္နိဝရသည် အတူတူ ဖြစ်သည်။ ယခုအခါ ကန္နိဝရကို ကွန်ဂျီဗာရမ် (Conjeveram)ဟု ခေါ်သည်။ အဋ္ဌကထာဆရာ အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ၊ အရှင်မဟာဓမ္မပါလ တို့လည်း ထိုဒေသ၌ သီတင်းသုံးဖူးကြသည်။

ကန္နိဝရသည် ယခုမဟာရဠ ပြည်နယ်၏ မြို့တော်မဒရပ်မှ အနောက်တောင်ဖက် ၅၇-မိုင်အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ ကာဝေရိမြို့သည် 'ကာဝိရပဋ္ဌန' 'ကာဝေရပဋ္ဌန' အမည်များဖြင့် ထင်ရှားသည်။ ကာဝိရပဋ္ဌန အမည်ကို ဇာတကအဋ္ဌကထာ (ဇာ-ဋ္ဌ ၄၊ ၂၃၈) လာ အင်္ဂိတ္တိဇာတ် အဖွင့်နှင့်

အင်္ဂါတ္ထိစရိယ (စရိယာပိဋက-ဋ္ဌ၊ စာ-၂၂)တို့၌ 'ဒမိဋ္ဌရဋ္ဌံ ပတွာ ကာဝီရ-ပဋ္ဌနသမိပေ ဥယျာနေ ဝိဟရန္တော' စသည်ဖြင့် လာရှိသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်ခေတ် တစ်ချိန်က အလွန်ထင်ရှားသော မြို့အဖြစ် မှတ်ယူနိုင်သည်။

ပေါ်ထွန်းခေတ်

အရှင်မြတ် ပေါ်ထွန်းရာခေတ်ကို အတိအကျ မသိရချေ။ အရှင်မြတ် ရေးခဲ့သည့် ကျမ်းစာများ၌လည်း အရှင်မြတ် ပေါ်ထွန်းရာ ခေတ်နှင့် ပတ်သက်၍ ခန့်မှန်းချက် တစ်ရပ် ရနိုင်ရန် သဲလွန်စ မပါရှိပေ။ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရေးသား သုံးနှုန်းသည့် ဘာသာ စကားဟန်အရ ယေဘုယျအားဖြင့် ၁၀-ရာစု သို့မဟုတ် ၁၂-ရာစုထက် မစောနိုင်ဟု ပညာရှင်တို့ ဆိုကြသည်။ အခြားသော အထောက်အထားများအရမူ ၁၂-ရာစု အစပိုင်းဟု ခန့်မှန်းကြသည်^{၁၂}။ ပထမ ပရတ္တမဗဟုမင်း (၁၁၅၃-၁၁၈၆) နှင့် ခေတ်ပြိုင် ဖြစ်သူ အရှင်သာရိပုတ္တရာသည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်းကို သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် နိဿယ တစ်စောင် ရေးခဲ့သဖြင့် ထိုခေတ် မတိုင်မီ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်းကို ရေးခဲ့သည်ဟူ၍ကား အတိအကျ ဆိုနိုင်သည်။

အရှင်အနုရုဒ္ဓါအား ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ ကျမ်းကို ရေးသူ အဖြစ်ယူဆနိုင်လျှင် ကမ္ဘီပုရ၊ ကာဝေရိပဋ္ဌန မြို့များ၌ ဗုဒ္ဓသာသနာတော် စည်ပင်စဉ်က ဖြစ်နိုင်သဖြင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ မဟာဋီကာကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလထက် အလွန် နောက်မကျဟုလည်း ယူဆနိုင်သည်။ ထိုသို့ယူဆနိုင်လျှင် အရှင်မြတ်၏ ခေတ်ကို ၉-ရာစုနှင့် ၁၀-ရာစုထိ ခန့်မှန်းခွင့်ရှိသည်။

သီဟိုဠ် ပါဠိပညာရှင် အများစု ယုံကြည်လက်ခံသကဲ့သို့ အနုရုဒ္ဓသာ တကကိုပါ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရေးသည်ဟု ယူဆဘိမူ မာနဝမ္မမင်း (အေဒီ ၆၉၁)နှင့် ခေတ်ပြိုင် အေဒီ ၇-ရာစုကုန်ခါနီး ၈-ရာစုအတွင်းဟုပင် ခန့်မှန်းနိုင်ပြန်သည်။ သို့ရာတွင် အရှင်မြတ်အား အဘယဂိရိဂိုဏ်းသားဟု ဆိုရ

မည်လည်း ဖြစ်သည်။

အေပီဗုဒ္ဓဒတ္တ မထေရ်က အရှင်အနုရုဒ္ဓါနှင့် နာမဂ္ဂပပရိစ္ဆေဒ ကျမ်း၏ ခေတ်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ ဆွေးနွေးထားပြီး နောက်ဆုံးတွင် ၁၀-ရာစု သို့မဟုတ် ယင်းထက်ပင် စောနိုင်သည်ဟု ကောက်ချက် ချခဲ့သည်^{၁၃}။

မူလသောမကျောင်း

ပါဠိစာပေသမိုင်း ပညာရှင်အချို့က အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း နိဂုံးလာ မူလသောမ ဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်နှင့် ပတ်သက်၍ ယူဆချက် အချို့ကို တင်ပြခဲ့ကြသည်။ အနုရုပပရမြို့ရှိ ဒုတိယ သေနမင်း (အေဒီ ၈၃၉-၈၇၄) ရေးထိုးခဲ့သည့် ဝေဿဂိရိယ (Vessagiriya) ကျောက်စာတွင် မူလသောကျောင်းတိုက် (Mulaso Vihara)၏ ဝိရက္ခရာရာမ (Virankurārama) ကျောင်းဟု ဖော်ပြချက် တစ်ရပ် ပါရှိသည်။ ဝိရက္ခရာ ကျောင်းကို ပထမ သေနမင်း (အေဒီ ၈၁၉-၈၃၉) ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ နိကာယ သင်္ဂဟအမည်ရှိ သီဟိုဠ်သမိုင်း ကျမ်း၌လည်း အဆိုပါ ဝိရက္ခရာကျောင်း အကြောင်းကို ဖော်ပြသည်။ အကယ်၍ အဆိုပါ ကျောက်စာပါ မူလသော မဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်သည် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ ကျမ်း၌ ဖော်ပြသည့် မူလသောမ ဝိဟာရဖြစ်လျှင် အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် အဘယဂိရိဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သည်^{၁၄}။ တစ်ဖန် အရှင်အနုရုဒ္ဓါပင် ရေးခဲ့သည်ဆိုသော အနုရုဒ္ဓသာတက ကျမ်းပါ အချက်အလက်များကလည်း ဤအရှင်အား အဘယဂိရိဝါသီနှင့် ပတ်သက်နိုင်ခြေကို ထောက်ခံသကဲ့သို့ ရှိသည်။ ထူးသည်မှာ ဤအချက်ကို သီဟိုဠ်ပါဠိ ပညာရှင်တို့ ဆွေးနွေးဖော်ပြမှု မရှိခြင်း ဖြစ်သည်။

မဟာဝိဟာရ ဝါသီဂိုဏ်းဝင် ထေရဝါဒီ မထေရ်ကြီးများသည် နိကာယန္တရလဒ္ဓိခေါ် ဂိုဏ်းတစ်ပါးတို့၏ အယူနှင့် မရောယှက်မှုကို အထူး ဂရုစိုက်ခဲ့ကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ အနေဖြင့် အဘယဂိရိဂိုဏ်းဝင်

ဖြစ်မှု သာရတ္ထဋီကာရှင် အရှင်သာရိပုတ္တရာကဲ့သို့သော ပုဂ္ဂိုလ်က အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း သီဟိုဠ်ဘာသာ နိဿယကို ရေးလိမ့်မည် မဟုတ်ဟု ဆိုနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။ နှောင်းခေတ် ဋီကာရှင်တို့လည်း အရေးတယူ ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြမည် မဟုတ်သည်မှာ သေချာသည်။ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ကိုယ်တိုင်ပင် 'အသံကိဏ္ဍံ = ဂိုဏ်းတစ်ပါး အယူနှင့် မရောယှက်သော။ အနာကုလံ = စင်ကြယ်သော' နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ကျမ်းအဖြစ် ဖော်ပြခဲ့သည်။

တစ်ဖက်တွင် အဘယဂိရိဝါသီမထေရ် အားလုံးကို ဒုဿီလပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အယူမှားသူများဟု မဟာဝိဟာရဝါသီတို့ မယူဆကြဟု ဆိုနိုင်ရိပ်ထင်သည်။ အကြောင်းမူ ဇာတကအဋ္ဌကထာ^{၁၅} ၌ အဘယဂိရိဝါသီ မဟာဒေဝ မထေရ်အား သီလဝန္တအနေဖြင့် ချီးမွမ်းထားသည့် စကားရိပ်တွေ့ရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဇာတကအဋ္ဌကထာကို ရေးသားရန် တောင်းပန်သူများတွင် မဟိသာသကဂိုဏ်းဝင် အရှင်ဗုဒ္ဓဒေဝ မထေရ်ပါဝင်သည်။ မူလဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်အာနန္ဒာသည် မဟာဝိဟာရဝါသီ မဟုတ်ဘဲ ယင်းနှင့် ခြားနားသည့် ဝနဝါသီ(တောရ)ဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်သည်။ ယင်းကြောင့်ပင် နိဒါန်းနိဂုံး မပါဘဲ ရှိနေခြင်းလောဟု တွေးတောဖွယ် ဖြစ်သည်။ မောဂ္ဂလ္လာနသဒ္ဓါကျမ်းပြု အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန မထေရ်လည်း နောင်အခါ (အေဒီ ၁၂-ရာစုနှောင်းပိုင်း)တွင် ယင်း ဥတ္တရမူလ နိကာယ၏ နာယက ဖြစ်သည်^{၁၆}။

အေဒီ ၄၁၃-တွင် သီရိလင်္ကာသို့ ရောက်ခဲ့သူ တရုတ်ရဟန်းတော် ဖာဟိယန်က မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်၌ သံဃာသုံးထောင်ခန့် ရှိပြီး ထေရဝါဒ ပိဋကတ်ကိုသာ သင်ယူကြသည်။ အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်၌မူ သံဃာ ခြောက်ထောင်ခန့် ရှိပြီး ထေရဝါဒ ပိဋကတ်ကိုရော မဟာယာန ပိဋကတ်ကိုပါ သင်ယူကြသည်ဟု မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်^{၁၇}။ အဘယဂိရိ

ဂိုဏ်းဝင် မထေရ်တစ်ချို့ မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက် ပျက်စီးအောင် ကြံဆောင်ချက်များ ရှိဖူးပြီး မဟာဝိဟာရဝါသီ အချို့လည်း အဘယဂိရိဝါသီတို့ကို မနှစ်မြို့ကြကြောင်း သမိုင်းမှတ်တမ်းများ၌ ပြဆိုသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း ကျောင်းတိုက်ကြီးများသည် ရာစုနှစ်ပေါင်း များစွာ ကြာသည်အထိ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စာပေသင်ကြားပို့ချရာ တက္ကသိုလ်ကြီးများအဖြစ် ရပ်တည်ခဲ့ကြသည်။ နှောင်းခေတ် ရာစုနှစ်များတွင် စာသင်သားများသည် အစွဲအလန်း မသန်ဘဲ ကျောင်းတိုက် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ကူးလူး သွားလာ၍ ပညာ ဆည်းပူးခဲ့ကြဖွယ် ရှိသည်။

ဖော်ပြပါ အချက်တို့ကို အခြေပြု၍ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၌ မွေးဖွားသူ အရှင်အနုရုဒ္ဓါသည် မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်မှာ ပညာ သင်ယူပြီး နောက် သက္ကတဘာသာအတွက် အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်မှာပါ စာပေလေ့လာဖူးလျက် တစ်ချိန်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်၏ တိုက်ခွဲဖြစ်သည့် မူလသောမဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်နှင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၊ တမ္ပတိုင်း၊ တညူ (Tanjore) မြို့တို့၌ သီတင်းသုံးဖူးသည်ဟု ယူသော် ရအံ့ ထင်ပါသည်။

စကားကြွင်း

အချို့က အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ နိဂုံးပါ နမ္မဟူသည် သီဟိုဠ်အမည် မဟုတ်သောကြောင့် ယင်း မူလသောမဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ မဟုတ်ဘဲ ထိုခေတ်က ဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားရာ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ကာဝေရိပဋ္ဌနမြို့၌ ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။

လယ်တီဆရာတော်ကမူ 'သီဟဠဒီပေ တုမူလသော မဝိဟာရေ သံဃဿ ပါက-ဝတ္ထမိ တာလပဏ္ဍံ ဝိတ္တိဏိတ္တာ ကရိယတိ'ဟူသော ခုဒ္ဒသိက္ခာ ဋီကာဟောင်း (စာ-၁၇၉) ကို ကိုးကား၍ သင်္ဂြိုဟ် နိဂုံးစကားကို

'ပုညေန တေန တုမူလသောမ'ဟု တည်ပုဒ်ယူပြီး 'တုမူလသောမ' အမည်ကို ယူခဲ့သည်။ သို့သော် ယင်းကျောင်းတိုက် အမည်ကို သီဟိုဠ်သမိုင်းရေးဆရာတို့ ဖော်ပြမှသာ သိနိုင်မည် ဖြစ်သည်။

အစဉ်အလာ ဆိုစဉ်တစ်ရပ်မှာ 'အရှင်အနုရုဒ္ဓါနှင့် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တတို့မှာ ဆရာတူ တပည့်ဖြစ်သည်။ ဆရာကျေးဇူး ဆပ်သည့်အနေဖြင့် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တက အဘိဓမ္မာဝတာရကို ရေးပြီး အရှင်အနုဒ္ဓါက အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကို ရေးသည်။ ဆရာမထေရ်က 'အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ၏ ကျမ်းစာသည် အခန်းထဲ ရတနာများ ထည့်ပြီး အလုံပိတ်ထားသည်နှင့် တူလျက် အရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ကျမ်းကမူ အခန်းထဲ ရတနာများ ထည့်ပြီး ဖွင့်ထားသည်နှင့် တူ၏' ဟု မှတ်ချက်ပေးသည်ဟု ဆိုသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁ မြန်မာလို ပ-အက္ခရာနှင့် 'နမ္မ'ဟု ရေးသော်လည်း သီဟိုဠ်ပညာရှင်များက 'နမ္မ' (အင်္ဂလိပ် Namba) ဟု ပေါင်းကြပြီး ရဟန်းအနေဖြင့် ယူကြသည်။
- ၂ *A Manual of Abhidhamma*, Preface, p. i & ii
- ၃ *Pali Literature of Ceylon*, p. 39
- ၄ *Ibid*, p. 174
- ၅ *P.L.C.* p. 174
- ၆ *Ibid.*, p. 205
- ၇ *Namarupaparicchada*, Introduction, p. ii

- ၈ *P.L.C.* p. 170
- ၉ *Ibid.*, p. 170
- ၁၀ *Ibid.* p. 173
- ၁၁ *P.L.C.*, p. 170
- ၁၂ *Ibid.*, p. 169
- ၁၃ *Handbook of Pali Literature*, p. 99
- ၁၄ *Handbook of Pali Literature*, p. 12
- ၁၅ ဇာ-ဋ္ဌ ၄၊ ၄၉၃။
- ၁၆ *Pali Literature of Ceylon*, p.186
- ၁၇ H.A. Giles, *The Travels of Fa-Hsien*, p. 70